

نقد و بررسی دیدگاه های عبدالجبار
معتزلی، ابوبکر باقلانی، ابن تیمیه و
محمد بن عبدالوهاب درباره امامت

عنوان انگلیسی:

عنوان عربی:

نویسنده: سید جواد وحیدی

استاد راهنما: سید محمدرضا موسوی فراز

مقطع: کارشناسی ارشد

استاد مشاور: حسین فقیه

رشته:

استاد ناظر:

دانشگاه: جامعه المصطفی

تاریخ دفاع: 1384

واحد:

کلمات کلیدی: ابن تیمیه، محمد بن عبدالوهاب، امامت، کلام، متکلمان، امامیه، عدالت، عصمت

امامت از مسایل مهم علم کلام، و تنها اصل اساسی است که شیعیان را از دیگر مذاهب اسلامی متمایز می کند. پژوهش حاضر دیدگاه مکاتب گوناگون کلامی را درباره امامت مورد بررسی قرار داده و نقاط اختلاف آن ها با دیدگاه کلامی امامیه را تبیین نموده است. غیر از امامیه، نزد سایر مکاتب کلامی، امامت از جایگاه والایی برخوردار نیست. اهل سنت امامت را به ریاست عمومی در امور دینی و دنیایی تعریف کرده اند، درحالی که به اعتقاد امامیه، اداره شئون دنیوی مردم از پایین ترین مقامات امام است، زیرا امام واجد تمام شئون پیامبر(ص)، به جز وحی و لوازم آن، می باشد. به همین دلیل و بر اساس ادله قرآنی و روایی، امامت نزد شیعیان از اصول دین محسوب شده، و بر اساس قاعده لطف، ضرورت امامت از مستقلات عقلیه به حساب می آید. اما اهل سنت، امامت را از فروع فقہی به شمار آورده و ضرورت آن را نیز تنها شرعی می دانند. آن ها حق نصب امام را از آن مردم می دانند، و برای گزینش امام، انتخاب اهل حل و عقد، یا معرفی امام پیشین را کافی می دانند. مبنای دلیل آن ها در انتخاب اهل حل و عقد، عدالت صحابه است؛ و دلیل صحت مشورت در امر امامت را نیز اقدام عمر در تشکیل شورا می دانند. در مقابل، امامیه تنها طریق گزینش امام را نص صریح پیامبر و یا آن-چه قائم مقام آن است، می دانند. امامیه با ادله قرآنی و تاریخی، نظریه عدالت تمام صحابه را رد نموده، و مشورت در امری را که دستور صریح از جانب خدا دارد صحیح نمی دانند. عبدالجبار معتزلی، ابوبکر باقلانی، ابن تیمیه و محمد بن عبدالوهاب، شرایطی مانند اسلام، حریت، عقل، بلوغ، عدالت ظاهری، قرشی بودن و تدبیر در امور را از شرایط امام دانسته اند. عبدالجبار فضیلت و اعلمیت را لازم نمی داند؛ اما باقلانی و ابن تیمیه فضیلت را در صورت فقدان مانع، از شرایط امام دانسته اند؛ همچنین ابن تیمیه اعلمیت را نیز ضروری می داند. آن ها عصمت را نیز شرط امامت نمی دانند؛ اما شیعیان، عصمت، فضیلت مطلق و اعلمیت را از ویژگی های لازم برای امام دانسته اند.